

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

L. Annæi Senecæ Philosophi Opera, Qvæ Exstant Omnia

Seneca, Lucius Annaeus <Philosophus>

Antverpiæ, 1605

Epist. LIX.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-53700](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-53700)

Animam: profiliam ²² ex ædificio putrido ac ruenti. Morbum morte non fugiam, dumtaxat sanabilem, nec officientem animo: non afferam mihi manus propter dolorem. sic mori, vinci est. Hunc tamen si sciero perpetuò mihi esse patiendum: exhibeo non propter ipsum, sed quia impedimento mihi futurus est ad omnem, propter quod viuitur. Imbecillus est & ignauus, qui propter dolorem moritur: stultus, qui doloris causâ vituit. Sed in longum exeo. est præterea materia ²³ quæ ducere diem possit. Et quomodo finem vitæ imponere poterit, qui epistolæ non potest? Vale ergo: quod libentius quam ²⁴ mortes meras lecturus es.

EPIST. LIX.

VOLVPTATIS & Gaudij discrimen: atque hoc honestum verbum esse. Laudat deinde de stilum Lucilij, & philosopho verba item non negligenda; amandas etiam parabolas atque imagines. Serio autem, non obiter philosophandum esse: nec nobis ipsis citò placendum. que adulationis nos perdit.

MAGNAM ex epistolâ tuâ percepi voluptatem. permittite enim mihi uti verbis publicis; nec illa ad significationem Stoicam reuoca. Vitium esse voluptatem credimus. Sit sanè: ponere tamen illam solemus, ad demonstrandam animi hilarem affectionem. Scio, inquam, & voluptatem (si ¹ ad nostrum album verba dirigimus) rem infamem esse, & gaudium ² nisi sapienti non contingere. Est enim animi elatio, ³ suis bonis viribusque fidentis. vulgò tamen sic loquimur, ut dicamus, magnum gaudium nos ex illius consulatione, aut ex nuptiis, aut ex partu vxoris percepisse: quæ ad eò non sunt gaudia, ut sæpe initia futuræ tristitiæ sint. Gaudio autem iunctum est, non desinere, nec in contraria verti. Itaque cum dicit Virgilius noster: *Et mala mentis Gaudia*, disertè quidem dicit, sed parùm propriè: nullum enim malum gaudium est. Voluptatibus hoc nomen imposuit, & quod voluit, expressit: significauit enim homines, ⁴ malo suo lætos. tamen ego non immeritò dixeram, cepisse me magnam ex epistolâ tuâ voluptatem. Quamuis enim ⁵ ex iustâ causâ imperitus homo gaudeat, tamen affectum eius impotentem, & in diuersa statim inclinaturum, voluptatem voco, opinione falsi boni motam, immoderatam & immodicam. Sed ut ad propositum reuertar, audi quid me in epistolâ tuâ delectauerit. habes verba in potestate: non effert te oratio, ne longius quam destinasti, trahit. Multi sunt, qui ad id quod non proposuerant scribere, alicuius verbi decore placentis vocentur; quod tibi non euenit. pressa sunt omnia, & rei aptata. Loqueris quantum vis, & plus significas quam loqueris. Hoc maioris rei indicium est. apparet ani-

22. EX ÆDIFICIO PUTRIDO.] *Stobæus Serm. CXVIII. Gorgia Leontino hoc adscribit. qui senex interrogatus, ecquid libens moreretur? μάλισα, δ' ἴπτερ. ὡς περὶ δὲ ἐκ σαφροῦ καὶ πρὸντος οὐκ ἴου ἀσ μένως ἀπαλλάττομαι:* Maxime, inquit. nam, ut ex putri & disfluente domunculâ, non inuitus abeo.

23. QUÆ DUCERE DIEM.] *Id est, vber hæc materies & disputatio, & vel diem traxerit. Alij explicant, materiam in nobis esse, quæ mortem differre possit: subtiliter magis, quam verè.*

24. MORTES MERAS.] *Quas epistola hæc vltima habet, & sonat. Ingratum verbum desino, & in illud Valetudinis muto. Olim sic ego: mutant quidam, & mortis moras probant. mihi improbè.*

EPIST. LIX. I. AD NOSTRUM ALBUM.] *Stoicum. ut in nostro foro & tribunali super iis arbitramur.*

2. NISI SAPIENTI.] *Super totâ hac re ego*

uertim Manuduct. III. Dissert. v.

3. SVIS BONIS VIRIBVSQVE.] *In vno libro repperi, suis bonis verisq; & valdè placeat. Nam Gaudium omne Stoicis ex solâ virtute oritur, & consequitur summum illud bonum, etsi boni pars non est. Si tamen vires retines, ad firmam fundatumq; in virtute animi statum referes.*

4. MALO SVO LÆTOS.] *Nam & lætitia inter mala, & apud malos est. Cicero Tuscul. I. v. Stoicè: Atque ut confidere decet, lætari non decet; sic quidem gaudere decet, lætari non decet: quoniam docendi causâ à Gaudio Lætitiam distinguimus. Muretus appositum Afranij versum adducit, Gaudebit sapiens, lætabuntur ceteri: Afranij, an suum?*

5. EX IYSTA CAVSSA.] *Turbent aliquem scripti, qui, ex homine istâ causâ. Sed fuit scilicet, ex honestâ causâ.*

animum quoque nihil habere superuacui, nihil tumidi. Inuenio tamen translationes A
 verborum, ut non temerarias, ita quæ periculum sui fecerint. Inuenio imagines: qui-
 bus si quis non uti vetat, & poetis illas solis iudicat esse concessas, neminem mihi videtur
 ex antiquis legisse, apud quos nondum captabatur plausibilis oratio. Illi qui simpliciter,
 & demonstrandæ rei causâ eloquebantur, parabolis referti sunt: quas existimò necessa-
 rias, non ex eadem causâ quâ poetis, sed ut imbecillitatis nostræ adminicula sint, & ut
 discentem & audientem in rem præsentem adducant. ⁶ Sextium ecce cum maxime le-
 go, virum acrem, ⁷ Græcis verbis, Romanis moribus philosophantem. mouit me ima-
 go ab illo posita: ire ⁸ quadrato agmine exercitum, ubi hostis ab omni parte suspectus
 est, pugnae paratum. Idem, inquit, sapiens facere debet: omnes virtutes suas vndique
 expandat, ut ubicumque infesti aliquid oritur, illic parata præsidia sint, & ad nutum re-
 gentis sine tumultu respondeant. Quod in exercitibus his quos imperatores magni ordi-
 nant, fieri videmus, ut imperium ducis simul omnes copiae sentiant, sic dispositæ, ut
⁹ signum ab vno datum, peditem simul equitemque percurrat: hoc aliquanto magis ne- B
 cessarium esse nobis, Sextius ait. Illi enim sæpe hostem timere sine causâ, tutissimum-
 que illis iter, quod suspectissimum fuit: nil stultitia pacatum habet. tam supernè illi
 metus est, quàm infra. vtrumque trepidat latus. Sequuntur pericula & occurrunt, ad
 omnia pauet: imparata est, & ipsis terretur auxiliis. Sapiens autem, ad omnem incursum
 munitus & intentus, non si paupertas, non si luctus, non si ignominia, non si dolor im-
 petum faciat, pedem referet. Interritus & contra illa ibit, & inter illa. Nos multa alligant,
 multa debilitant: diu in istis vitiis iacimus. elui difficile est. non enim inquinati
 sumus, sed infecti. ¹⁰ Ne ab aliâ imagine ad aliam transcamus, hoc quarâ, quod necum
 sæpe dispicio, quid ita nos stultitia tam pertinaciter teneat? Primò quia non fortiter il-
 lam repellimus, nec toto ad salutem impetu nitimur: deinde, quia illa quæ à sapienti-
 bus viris reperta sunt, non satis credimus, nec apertis pectoribus haurimus, leuiterque
 tam magnæ rei insistimus. Quemadmodum autem potest aliquis, quantum satis sit,
 aduersus vitia discere, qui ¹¹ quantum à vitiis vacat, discit? Nemo nostrum in altum de- C
 scendit. summa tantum decerpimus: & exiguum temporis impendisse philosophiæ,
 satis abundeque occupatis fuit. Illud præcipue impedit, quod citò nobis placemus: si
 inuenimus qui nos bonos viros dicat, qui prudentes, qui sanctos, agnoscimus. Nec su-
 mus modicâ laudatione contenti: quidquid in nos adulatio sine pudore concessit, tam-
 quam debitum prendimus: optimos nos esse, sapientissimos affirmantibus assentimur,
 cum sciamus ¹² illos sæpe mentiri. Adeoque indulgemus nobis, ut laudari velimus in
 id, cui contraria cum maxime facimus. Mitissimum ille se in ipsis supplicis audit, in
 rapinis

6. SEXTIUM ECCE.] *Sextius fuisse pater & filius, vterq. philosophia studiis scriptusq. not. Nominat & laudat sæpe nosse: itemq. Suetonius in vitâ Crassii: Dimissa repente scholâ transiit ad Q. Sexti sectâ. Sectam enim & ipse fecit, aut potius illam Pythagora renouauit: atque inter affectas etiam Flavianum illum habuit (Seneca pater lib. III. Controu. in Præfat.) de quo supra dixi. Meminit eius Plinius, laudabili factis, & quale olim Democriti, in prenis à olei caritate omne illud præstans. Hoc postea (inquit Plinius lib. XVIII. cap. XXVIII.) Sextius è Romanis sapientiæ affectatoribus Athenis fecit, eadem ratione. Plutarchus de illo aliud memorabile habet, libello Quomodo sentias te proficere. Quidam, inquit, relicta republicâ & negotiis, in medio philosophiæ cursu hærent, aut corruunt, ut Romanus ille Sextius, quem memorant relictis honoribus & magistratibus, causâ philosophiæ, cum rursus angeretur & in principio ipsa doctrina offenderet, pænè ex nau in mare se præcipitasse desperandum. Ad honores natum vides: quod nosse item Seneca, epist. XCVIII. Honores reppulit*

pater Sextius, qui ita natus ut temp. deberet capessere, latum clauum, Diuo Iulio dante, non recepit. Vide etiam Manud. I. Dissert. VI.

7. GRÆCIS VERBIS.] *Nam vides Athenis multum egisse: sed mores, inquit, Romanos habuit, graues, constantes. Citat tamen Latina quædam Claudianus Mamertus II. De Animâ, cap. IX. sed ab ipso fortasse versa.*

8. QUADRATO AGMINE.] *Explicauit De Militiâ, libro V.*

9. SIGNVM AB VNO.] *In tessera, aut verbo. Hac quoque explicata in Militiâ.*

10. NE AB ALIA IMAGINE.] *Manet in illâ militari, ubi capti alligantur, tenentur.*

11. QUANTVM A VITIIS VACAT.] *Sapientiæ studium inter subsiciua habet.*

12. ILLOS SÆPE MENTIRI.] *Dilatatum est, & velim, illos spei mentiri. quod esset, cum sciamus hæc dari spei, quâ à nobis aliquid captant.*

13. OBSI-

A rapinis liberalissimum, in ebrietatibus ac libidinibus temperatissimum. Sequitur itaque, ut ideo mutari nolimus, quia nos optimos esse credimus. Alexander cum iam in India vagaretur, & gentes, ne finitimis quidem satis notas, bello vastaret, in ¹³ obsidione cuiusdam urbis dum circuit muros, & dum imbecillissima incensum quaerit, sagittâ ictus, ¹⁴ diu per sedere, & incepta agere perseveravit. Deinde cum, represso sanguine, fici vulneris dolor cresceret, & crus equo suspensum paullatim obtorpuisset, coactus absterere, ¹⁵ Omnes, inquit, iurant me Iouis esse filium, sed vulnus hoc hominem esse me clamat. Idem nos faciamus: cum pro sua quemque portione adulatio infatuat, dicamus: Vos quidem me dicitis prudentem esse: ego autem video quam multa inutilia concupiscam, nocitura optem. ne hoc quidem intelligo, quod animalibus satietas monstrat, quis cibo debeat esse, quis potioni modus: quantum capiam, adhuc nescio. Iam docebo, quemadmodum intelligas te non esse sapientem? Sapiens ille est, qui plenus gaudio, hilaris & placidus, inconcussus, ¹⁶ cum diis ex pari vivit. Nunc ipse te consule: si numquam maestus es, nulla spes animum tuum futuri expectatione sollicitat, si per dies noctesque par & aequalis animi tenor erecti & placentis sibi est: peruenisti ad humani boni summam. Sed si appetis voluptates, & undique, & omnes: seito tantum tibi ex sapientia, quantum ex gaudio, deesse. Ad hoc cupis peruenire, sed erras, qui inter diuitias illuc venturum esse te speras. Inter honores gaudium, id est, inter sollicitudines quaeris? ista quae sic petis, tamquam datura latitiam ac voluptatem, causa dolorum sunt. Omnes, inquam, illi tendunt ad gaudium: sed unde stabile magnumque consequantur, ignorant. Ille ex conuiuio & luxuria: ille ex ambitione, & circumfusâ clientium turba: ille ex amica: alius ex studiorum liberalium vanâ ostentatione, & nihil sanantibus litteris. Omnes istos oblectamenta fallacia & breuia decipiunt: sicut ebrietas, quae unius horae hilaritatem insaniam, longi temporis tædio pensat. sicut plausus & acclamationis secundae fauor, qui magnâ sollicitudine & partus est, & expiandus. Hoc ergo cogita, hunc esse sapientiae effectum, gaudij aequalitatem. Talis est sapientis animus, ¹⁷ qualis mundi status super Lunam, semper illic serenum est. Habes ergo, quare velis sapiens esse: quia numquam sine gaudio est. Gaudium hoc non nascitur, nisi ex virtutum conscientia. Non potest gaudere, nisi fortis, nisi iustus, nisi temperans. Quid ergo, inquis? stulti ac mali non gaudent? non magis, quam praedam nacti leones. Cum fatigauerunt se vino & libidinibus, cum illos nox ¹⁸ inter vina defecit, cum voluptates angusto corpori ultra quam capiebat ingestae suppurare coeperunt, tunc exclamant miseri Virgilianum illum versum:

*Namque ut supremam falsa inter gaudia noctem
Egerimus, nostri.*

Omnem luxuriosi noctem inter falsa gaudia, & quidem tamquam supremam, agunt. Illud gaudium, quod deos deorumque aemulos sequitur, non interrumpitur, non definit: desineret, si sumptum esset aliunde. Sed quia non est alieni muneris, nec arbitrij quidem alieni Quod non dedit fortuna, non eripit.

13. OBSIDIONE CUIUSDAM VRBIS.] *Urbis Mazagarum, ut Curtius lib. viii. appellat, & factum hoc denarrat. Idem lib. iv. Arrianus, qui Masagas dicit, & leuiter Alexandrum in malleolo pedis percussum. At Curtius in surâ, & grauius vulnus facit.*

14. DIV PERSEDERE.] *Sic ferè scripti: sed meus, diu perdere: ex quo ego, pergere, velim. Nam per sedere vix conuenit, quia pedes ibat, ut narrat Curtius, & lesus demum iussit equum admoueri. Alij quidam, diu perstitit ire: sed ex interpolatione.*

15. OMNES, INQUIT, IURANT.] *Curtius effert: Se quidem Iouis filium dici, sed corporis aegri vitia sentire.*

16. CVM DIIS EX PARI.] *Id est, pariter & aequaliter vivit. Stoicum γαυρία, de quo saepe iam monui, & reieci in Manud. iii. Dissert. xiv.*

17. QVALIS MVNDI STATUS.] *Meliores libri, qualis mundus super Lunam: & credo interpolatum ab iis, qui nesciebant Calum ipsum Mundum dici. De re, vide De Ira iii. cap. vi. Scripsit & poeta, de sapiente:*

Perpetuum nullâ temeratus nube serenum.

18. INTER VINA DEFECIT.] *Alius, inter vitia: & praeseram.*

EPIST. LX.

VOTA vulgi spernenda: Naturam audiendam esse.

QVEROR, litigo, irascor. Etiamnum optas quod tibi optavit nutrix tua, aut paedagogus, aut mater? Nondum intelligis, quantum mali optauerint? O quam inimica nobis sunt vota nostrorum! eò quidem inimiciora, quò cessere felicius. Iam non admiror, si omnia nos à primâ pueritiâ mala sequuntur: inter execrationes parentum creuimus. Exaudiant quoque dij nostram pro votis ¹ vocem gratuitam. Quousque poscemus aliquid deos, quasi nondum ipsi alere nos possimus? Quàm diu satiationibus implebimus ² magnarum vrbium campos? quàm diu nobis ³ populus metet? quàm diu ⁴ vnus mensè frumentum multa nauigia, & quidem non ex vno mari, subuehent? Taurus paucissimorum iugerum pascuis impletur: vna silua elephantis pluribus sufficit: B homo & terrâ pascitur, & mari. Quid ergo? tam insatiabilem nobis natura aluum dedit, cum tam modica corpora dedisset, vt vastissimorum edacissimorumque animalium auiditatem vinceremus? minimè. Quantulum est enim quod naturæ datur? paruo illa diimititur. Non fames nobis ventris nostri magno constat, sed ambitio. Hos itaque (vt ait Sallustius) *ventri obedientes* animalium loco numeremus, non hominum: quosdam verò ne animalium quidem, sed mortuorum. Viuit is, qui se vitur: qui verò latitant & torpent, sic in domo sunt, tamquam ⁵ in conditiuo. Horum licet in limine ipso nomen marmori inscribas, mortem suam antecesserunt.

EPIST. LXI.

EMENDARI & immutari studeamus: mortem cogitemus, vt semper imminentem, & ^C utique venturam.

DESINAMVS quod voluimus velle. Ego certè id ago senex, non eadem velle, quæ puer volui. In hoc vnum eunt dies, in hoc noctes: hoc opus meum est, hæc cogitatio, imponere veteribus malis finem. Id ago, vt mihi instar totius vite, sit dies. Nec mehercules ¹ tamquam vltimum rapio, sed sic illum adspicio, tamquam esse vel vltimus possit. Hoc animo tibi hanc epistolam scribo, tamquam cum maximè scribentem mors euocatura sit. Paratus exire sum, & idè ² fruor vitâ: quia quàm diu futurum hoc sit, ³ non nimis pendeo. Ante senectutem curavi, vt benè viuerem: in senectute, vt benè moriar. Benè autem mori, est libenter mori. Da operam, ne quid vniquam inuitus facias.

EPIST. LX. 1. VOCEM GRATUITAM.]

Quæ mercedem non trahat, externa non poscat.

2. MAGNARVM VRBIUM CAMPOS.] Notat latifundia, quæ priuati illi diuites tenebant, vel vrbibus suffectura.

3. POPVLVS METET.] Tota natio aut prouincia aliqua messem nobis faciet.

4. VNVS MENSÆ FRUMENTVM.] Interpretor, vnus domini & domus, quæ familiam tantam habet. Legiones enim illa seruorum, vt Plinius appellat, multum frumentum requirebant: & adde cotidiana hospitalem mensam. Hæc autem frumenta non ex vno mari (supero, inferoq;) aduehebantur, nec ex vna regione. Seneca epist. XXXIX. Amnes, magnarum gentium termini, vsque ad ostium à fonte, vestri sunt. Latifundijs vestris maria cingi-

stis, trans Hadrianum, & Ionium, Ægeumque vester villicus regnat. Qui autem hic instrumentum, aut strumentum eodem sensu, pro frumento substitunt, & ad mensæ apparatus referunt; salantur, veteris moris opumq; ignari.

5. IN CONDITIVO.] Sepulchro, vbi condimur: quod Conditorium Suetonio, & vtrique Plinio.

6. NOMEN MARMORI.] Ritum sepulchrorum, Talis hic situs est.

EPIST. LXI. 1. TAMQVAM VLTIMVM RAPIO.] Et more vulgi voluptatibus me perfundo.

2. FRVOR VITA.] Securus & latus.

3. NON NIMIS PENDEO.] Sic veteres ferè, nec muto. Non anxius sum, neque animi pendeo.

4. SEP